

Національна академія аграрних наук України  
Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН  
Міністерство освіти і науки України  
Полтавська державна аграрна академія  
Департамент агропромислового розвитку  
Полтавської облдержадміністрації  
Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека  
імені І.П. Котляревського  
Полтавський краєзнавчий музей імені Василя Кричевського

Матеріали X Всеукраїнської конференції  
молодих учених та спеціалістів

# «Історія освіти, науки і техніки в Україні»,

*ПРИСВЯЧЕНОЇ 150-РІЧЧЮ З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ  
ПОЛТАВСЬКОГО ТОВАРИСТВА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА*

28 травня 2015 р.

Вінниця–2015

УДК 93/94:37:001:63+62(477)(043)

ББК 63.3:72+3ф(4 Укр)

**Історія освіти, науки і техніки в Україні** : матеріали X Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів, присвяч. 150-річчю з часу засн. Полтавського т-ва сіл. госп-ва, 28 трав. 2015 р., м. Київ / Нац. акад. аграр. наук України ; Нац. наук. с.-г. б-ка НААН ; Полтавська держ. аграр. акад. [та ін.]; редкол. : В. А. Вергунов, О. П. Анікіна, А. С. Білоцерківська [та ін.]. – Вінниця : ФОП Корзун Д.Ю., 2015. – 396 с.

У збірнику представлено матеріали X Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів з питань історії освіти, науки і техніки в Україні, присвяченої 150-річчю з часу заснування Полтавського товариства сільського господарства. Опубліковані тези доповідей є результатом досліджень з питань: 1) Історія Полтавського товариства сільського господарства; 2) Історія аграрної науки, освіти і техніки; 3) Становлення та розвиток вітчизняної науки, освіти і техніки; 4) Інформаційно-бібліотечне супроводження науково-освітнього галузевого процесу; 5) Наукове забезпечення ведення сільського господарства України.

УДК 93/94:37:001:63+62(477)(043)

ББК 63.3:72+3ф(4 Укр)

#### РЕДКОЛЕГІЯ:

Голова: *Вергунов В.А.*, д-р с.-г. наук, професор, член-кореспондент НААН

Секретарі: *Анікіна О.П.*, канд. іст. наук., *Білоцерківська А.С.*, канд. іст. наук

Члени редколегії: *Антоненко С.С.*, Герой України, Герой Соціалістичної Праці;

*Аранчій В.І.*, канд. екон. наук, професор;

*Бородай І.С.*, д-р іст. наук, с.п.с.;

*Ворона П.В.*, д-р наук держ. упр., доцент;

*Гангур В.В.*, канд. с.-г. наук; с.п.с.;

*Гарбань Ю.А.*, д-р іст. наук, професор;

*Грищенко Т.Р.*, канд. іст. наук;

*Дмитрієва Х.М.*, канд. с.-г. наук;

*Зеленська Т.І.*, заслужений працівник культури України;

*Кучер В.І.*, д-р іст. наук, професор;

*Опара М.М.*, канд. с.-г. наук, професор;

*Опара Н.М.*, канд. с.-г. наук, доцент;

*Панченко П.П.*, д-р іст. наук, професор;

*Пацківська О.А.*, канд. іст. наук;

*Писаренко П.В.*, д-р с.-г. наук, професор;

*Поспелов С.В.*, канд. с.-г. наук, доцент;

*Рижук С.М.*, д-р с.-г. наук, професор, член-кореспондент НААН;

*Самородов В.М.*, доцент;

*Тарабріні О.Є.*, д-р с.-г. наук, професор;

*Уткін О.І.*, д-р іст. наук, професор;

*Фесик К.Б.*, заслужений працівник культури України;

*Фролов С.О.*;

*Щебетюк Н.Б.*, канд. іст. наук.

*Друкується згідно рішення вченої ради*

*Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН*

*(протокол № 5 від 25 травня 2015 р.)*

#### **ПРОВЕДЕННЯ КОНФЕРЕНЦІЙ ТА ВИДАННЯ ЗБІРНИКА МАТЕРІАЛІВ ЗДІЙСНЕНО ЗА ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ:**

1. *ПАТ «Миронівський хлібопродукт»* (перший заступник голови правління академік НААН, Герой України Мельник Ю.Ф.);
2. *Голосіївської районної в місті Києві державної адміністрації* (голова Мельничук А.А.).

© ННСГБ НААН



## НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

03022, Київ-10, вул. Васильківська, 37. Для телеграм: Київ-22, НААН України. Тел. 281-06-71.  
Факс: (044) 226-32-84. E-mail: prezid@ukr.net.ua

07.05.2015 № 1-4/179  
На № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_

Організаторам, учасникам і гостям X Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів «Історія освіти, науки і техніки в Україні», присвяченої 150-річчю створення Полтавського товариства сільського господарства та сільськогосподарської промисловості

Шановні учасники та гості!

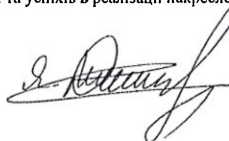
Національна академія аграрних наук України щиро вітає вас з відкриттям плапоного заходу Академії відповідно до Постанови Верховної Ради України № 184-VIII від 11.02.2015 р. «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2015 р. X-ї Всеукраїнської конференції молодих учених та спеціалістів «Історія освіти, науки і техніки в Україні», присвяченої 150-річчю створення Полтавського товариства сільського господарства та сільськогосподарської промисловості, яке було засноване за участю місцевої громадської ініціативи у 1865 р. Із самого початку воно стало центром подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва не тільки в регіоні, а й у країні. Серед його генеруючих ініціатив – створення Полтавського дослідного поля – візитівки аграрної держави України, з появою якого з'явилась нова складова культури нації та сучасного природознавства – сільськогосподарська дослідна справа. Слід відзначити копітку роботу Товариства щодо підписання культурно-просвітницького рівня регіону шляхом створення спеціалізованих шкіл, училищ і музеїв, галузевих дослідних станцій та полів, проведення сільськогосподарських виставок і ярмарків, організації виходу в світ періодичних видань та «Праць», науково-популярних брошур, створення мережі мстеостанцій, бібліотек, лікарень, ветеринарних пунктів, статистичних бюро або всього, як кажуть, що «оначувало» українське село, яке, за великим рахунком, незважаючи на різноманітні соціально-політичні катаклізми, зберегло генетичну ідентифікацію нашої нації.

Поza всяким сумнівом, нинішнє зібрання – унікальна можливість для молодих фахівців зібратись разом і обговорити актуальні питання аграрної історії у світлі європейської інтеграції.

Впевнений, що конференція посилить інтеграцію науки і практики, забезпечить взаємне збагачення Вашого досвіду для розбудови цієї важливої для держави науки, аля за молоддо майбутнє України.

Бажаю вам плідної роботи та успіхів в реалізації накреслених планів.

З повагою  
Президент НААН,  
академік НААН

 Я.М. ГАДЗАЛО

## СТАН ВІТЧИЗНЯНОЇ ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ З ФІЗІОЛОГІЇ ТРАВЛЕННЯ СВИНЕЙ У 20–80-х рр. ХХ ст.

*Юдіна К.Є.*

*ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава)*

Специфіка розвитку національної науки, здобутки й втрати якої належно неосмислені ще й нині, зумовлена нелегким шляхом та сукупністю історичних подій, насамперед, політичних, які й визначили її статус. За умов авторитарного режиму її розвиток гальмувався ідеологізацією та жорсткою регламентацією, які стали інструментом тяжких переслідувань і репресій, намаганням перетворити її в придаток загальнодержавної соціальної системи. Особливо в скрутному становищі опинилася історична наука. Лише на початку 90-х рр. відкрилися реальні можливості для їхнього розквіту та виокремлення проблем історії аграрної країни в самостійний напрям досліджень.

Сучасна вітчизняна література значно розширила знання з фізіології травлення. Проте багату літературу з фізіології травлення тварин 1910–1930 рр. ХХ ст. не втратила свого значення і має пізнавальний інтерес для істориків науки, фахівців-фізіологів. На той час, друкувалися не лише переклади іноземної сільськогосподарської літератури, але і з'явилися численні самостійні роботи вітчизняних авторів.

Цінним для нашого дослідження є наукова спадщина Г.В. Фольборга стосовно вивчення значення ендокринних залоз в секреторній і моторній діяльності шлунково-кишкового тракту, встановленню основних закономірностей, яким підпорядковується вироблення жовчі печінкою.

Професор К.Р. Вікторов є автором першого підручника «Физиология домашних животных», який перевидавали 6 разів (перше видання в 1935 р., останнє – 1960). Учений в навчальному процесі Тимірязівської академії об'єднав теорію і лабораторний практикум і опублікував унікальні для свого часу видання для студентів: «Краткий курс физиологии домашних животных», «Руководство к практическим занятиям по физиологии животных». Його експериментальні розробки сформували новий науковий напрям – вивчення екскреторної функції шлунково-кишкового тракту у продуктивних тварин.

Послідовником вчення К.Р. Вікторова був П.І. Жеребцов, під керівництвом якого були розгорнуті дослідження актуальної проблеми – «Пищеварение и обмен веществ у сельскохозяйственных животных и птиц в онтогенезе», продовжили вивчення секреторних і екскреторних процесів в шлунково-кишковому тракті тварин. Ученим було опубліковано більше 100 наукових праць, в т. ч. монографію «Обмен и биосинтез белка», П.І. Жеребцов автор і співавтор навчальної програми навчальної дисципліни «Физиология сельскохозяйственных животных», «Практикум по физиологии животных» і методичного посібника для практичних занять, науковий консультант навчального фільму з фізіології тварин.

З історією розвитку фізіології травлення невід'ємно пов'язане ім'я такого вченого, як В.І. Георгієвський. У науковій літературі радянської доби вагомими є шість монографій професора, дві з яких переведені на англійську мову і

видані в США і Англії. Для нашого дослідження цікавим є видання «Физиологические основы рационального кормление животных» (1964 р.). Учений займався вивченням фізіолого-біохімічних основ мінерального живлення тварин. Результати досліджень викладено в монографії «Физиология сельскохозяйственных животных», в якій автор показав методи вивчення і застосування біологічно активних метаболітів для стимуляції росту і продуктивності тварин, питання фізіології тварин, та зокрема травлення.

Основними відомостями з фізіології травлення свиней ми зобов'язані масштабним глибоким дослідженням О.В. Квасницького, він застосовуючи павлівський метод хронічних дослідів, показав, що у свиней роль слини в травному процесі важливіша, ніж у інших сільськогосподарських тварин.

Важливою подією для розвитку фізіології травлення свиней був вихід друкованих праць академіка О.Д. Синещьокова «Физиология питания и режим дня сельскохозяйственных животных» (1956 р.), «Биология питания сельскохозяйственных животных» (1965 р.), «Физиологические основы применения биостимуляторов для повышения эффективности использования кормов» (1974 р.), в яких автор подав результати власних досліджень стосовно фізіологічних основ годівлі тварин, методики комплексного вивчення процесів травлення і обміну речовин, навів видові і вікові особливості процесів травлення у великої рогатої худоби, овець і свиней. Крім того, він висунув думку стосовно обмінних функцій травного апарату сільськогосподарських тварин, що є однією з проблем гастроентерології, яка має велике теоретичне і практичне значення.

У дослідженнях з фізіології травлення тварин не достатньо уваги приділялося ролі нервової системи. При цьому, вона і зокрема, кора великих півкуль, регулюють всі складні процеси, які відбуваються в організмі. Завдяки працям І.П. Павлова, А.Д. Слоніма (1952 р.) розробка цього розділу фізіології тварин отримала свій шлях.

Подальші дослідження вікових особливостей секреторної і моторної функцій шлунку в свиней здійснювали А.М. Старовойтов, А.І. Архиповець (1955 р.). Зокрема, вони показали, що підгодівля поросят зерновими кормами з раннього віку їх життя скорочує період ахлогідрії і підвищує секреторну функцію шлунку.

Серед новітніх наукових джерел привертають увагу роботи О.О. Іванова з фізіології травлення тварин. Наукова діяльність професора О.О. Іванова була присвячена травленню і обміну речовин, взаємодії вітамінів і мінеральних речовин в метаболізмі тварин.

Таким чином, історіографічний аналіз окремих аспектів проблеми дає підстави стверджувати, що визначальною рисою вивчення зазначеної проблеми є фрагментарність попередніх напрацювань.



сільськогосподарської дослідної справи в Україні наприкінці 20-х рр. ХХ ст.....	179
73. <b>Щиголь Г.С.</b> Проблеми історії науки у творчій спадщині Д.Ф. Лихваря.....	181
74. <b>Юдіна К.Є.</b> Стан вітчизняної дослідної справи з фізіології травлення свиней у 20–80-х рр. ХХ ст.....	184
75. <b>Яценко С.В.</b> Історія аграрної науки у фондах Центрального державного історичного архіву України, м. Київ.....	186

### СЕКЦІЯ 3

#### ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКИ, ОСВІТИ ТА ТЕХНІКИ

76. <b>Азарова Т.О.</b> Академік П.М. Супруненко: штрихи до портрету....	189
77. <b>Аниськов І.О.</b> Заклади професійної підготовки робітників-електромеханіків у м. Одесі на початку ХХ ст.....	191
78. <b>Аниськова Н.Г.</b> Чинники, що сприяли запровадженню виробництва верстатного обладнання на Харківському заводі Російського паровозобудівного і механічного товариства (кінець ХІХ – початок ХХ ст.).....	193
79. <b>Багрова Л.П., Гаюпольський А.І.</b> Академік М.Ф. Гулий: до 110-річчя від дня народження (за матеріалами меморіального музею О.В. Палладіна).....	196
80. <b>Вальчик В.Е.</b> До історії вивчення ґрунтових досліджень УРСР.....	198
81. <b>Геза А.В.</b> Боротьба за кібернетику в Україні.....	200
82. <b>Горбань Т.Ю.</b> Володимир Вернадський: «Справжня сила майбутнього є наука у повному її обсязі».....	203
83. <b>Горбань Ю.А.</b> Історія науки і техніки: штрихи до наукового пізнання.....	205
84. <b>Грицик Л.Ю.</b> Університетські статuti другої половини ХІХ ст. як фактори розгортання студентського руху Наддніпрянщини: огляд історіографії.....	208
85. <b>Давиденко М.М.</b> Професор Е.А. Головка (1937–2005 рр.) – найяскравіший представник української аелопатичної школи.....	210
86. <b>Данилюк Н.В.</b> Фітосоціологічні дослідження професора Й.К. Пачоського в період еміграції в Польщі (1923–1942 рр.).....	213
87. <b>Данилюк О.В.</b> Особливості розвитку педагогічних наук у ВНЗ Польщі (1950–1970 рр.).....	215
88. <b>Дефорж Г.В.</b> Головні соціально-економічні передумови становлення та розвитку дарвінізму.....	217
89. <b>Димитрюк В.М.</b> Павло Петрович Мельников: штрихи до портрету.....	220
90. <b>Донская М.Д.</b> Требования к качеству воды источников питьевого водоснабжения и правила их выбора: исторический аспект.....	222
91. <b>Дубовик С.Г., Щербак О.Г.</b> Педагогічний артистизм в системі	